

1

12^e jaargang nr. 1

LALLA ROOKH

februari 1987

LALLA ROOKH DOET ONDER- ZOEK ONDER HINDOSTAANSE VROUWENORGANISATIES

VROUWENSTUDIES IN INDIA

De Stichting Lalla Rookh is bezig een onderzoek uit te voeren onder Hindostaanse vrouwenorganisaties en -groepen die van haar begeleiding krijgen. Door dit onderzoek wil ze trachten om een bijdrage te leveren aan en de geringe informatie aan te vullen over vrouwen uit etnische minderheden, in het bijzonder over Surinaams Hindostaanse vrouwen. Ook ontwikkelingen in India m.b.t. de positieverbetering en actieplannen heeft haar aandacht. De getroffen maatregelen in India – die soms verregaande (positieve) consequenties hebben – kunnen namelijk aangrijpingspunten aanreiken voor beleidsbepaling in Nederland. Voor de berichtgeving over vrouwenstudies in India danken wij de Landelijke India Werkgroep, die in een uitgave van de „India Nieuwsbrief” dit onderwerp aan de orde stelde.

Doelstelling onderzoek

Een punt van streven van Lalla Rookh is om met het onderzoek bij te dragen tot verrijking van het begrip emancipatie. De maatschappelijke en de groepsrelevan-

tie – tegen de achtergrond van reeds bekende feiten m.b.t. hun positie – hoeft niet nader te worden uiteengezet. Na de afronding van het onderzoek zullen wij vervolgens zelfsprekend op de resultaten te-

rugkomen.

De Stichting Lalla Rookh wil met het onderzoek in ieder geval trachten om:

- een inventarisatie te maken van belemmeringen, knelpunten en behoeften in het vrouwenwerk (m.b.t. Hindostaanse vrouwen)
- de bestaande noodzaak en de ontwikkeling van het vrouwenwerk te peilen
- na te gaan op welke wijze het bestaande vrouwenwerk een afstemming of gestalte kan krijgen
- te komen tot een beleidsvorming m.b.t. het Hindostaanse vrouwenwerk.

Zoals gezegd komen wij te zijner tijd hierop uitvoerig terug.

VROUWENSTUDIES IN INDIA

„De onderdrukte positie van Indiase vrouwen is niet het resultaat van eeuwenoude tradities maar eerder van economische ontwikkelingen die de laatste honderd jaar hebben plaatsgevonden.” Met deze woorden besloot Vina Mazumdar een boeiende lezing aan de Universiteit van Amsterdam. Vina Mazumdar is al haar hele leven bij het onderwijs. Allereerst als studente in Calcutta en later, na haar afstuderen in 1950 eerst als docente, dan als beleidsmedewerkster en tenslotte, in haar huidige functie, als directeur van het ‘Centre for Women’s Development Studies’ in New Delhi. In de laatste jaren heeft zij zich vooral kritisch opgesteld t.o.v. de rol van het onderwijs in het propageren van de gedachte dat vrouwen de bewaaksters zouden (moeten) zijn van het „traditionele” familiesysteem.

Maar voor het zover was, heeft ze jarenlang juist kunnen profiteren van de naar verhouding progressieve houding die Indiase universiteiten al vanaf de vorige eeuw ingenomen hebben ten aanzien van vrouwen. Konden vrouwen in Cambridge pas na 1946 diploma’s behalen, aan de universiteit van Calcutta werd een vrouw reeds in 1881 toegelaten tot universitaire examens. Toch beantwoordde het universitaire systeem op geen enkele wijze aan het verlangen van vrouwen om als gelijke behandeld te worden.

Als antwoord op de gelijkheid tussen de sexen, die uitgangspunt werd van de Indiase konstitutie van 1947, vatte steeds duidelijker post de ideologie dat de vrouw het „traditionele” Indiase familiesysteem moest bewaken tegen de invloeden van Westers onderwijs. Typerend is dat voorstanders van een massalere deelname aan het onderwijs, dit dikwijls deden met de overweging dat als vrouwen daarvan uitgesloten zouden worden, ze niet meer in staat zouden zijn om mannen te controleren en

te beïnvloeden. Dit zou leiden tot de ondergang van het Indiase familiesysteem. In de hele discussie speelde het recht van vrouwen op gelijke behandeling en een eigen identiteit geen enkele rol. In vele rapporten over onderwijs aan meisjes en vrouwen wordt al dan niet impliciet van de „bewaking”-gedachte uitgegaan. In de praktijk komt dit neer op bijvoorbeeld de mogelijkheid voor meisjes om op school vrijstelling te krijgen voor het vak wiskunde. „Bij het feit dat er in India meer vrouwen dan mannen zijn die wiskunde studeren, en dat er onder hen zeer knappe wiskundigen zijn, wordt nooit stilgestaan”, voegt Vina er lachend aan toe. Overigens ziet ze het geleidelijk wegebben van de gelijkheidsidealen uit de onafhankelijkheidsstrijd niet als iets dat alleen vrouwen treft. Ook het streven van de zogenaamde „onaanraakbaren” naar gelijkheid wordt steeds vaker het mikpunt van aanvallen van de elite, ook al onder het voorwendsel dat ze niet in staat zouden zijn om hogere functies naar behoren te vervullen.

Status schrikbarend

Hoe de werkelijke situatie van Indiase vrouwen is, alle mooie principes en wetten ten spijt, werd haar pas helemaal duidelijk toen ze benoemd werd als lid van de

Vina Mazumdar

kommissie die de overheid in 1971 instelde om de status van vrouwen te onderzoeken. De resultaten waren schrikbarend. En omdat ze al te goed wist hoe de elite – waartoe ze zelf behoort – het onderwijssysteem naar haar hand zette, voelde zij zich woedend en machteloos zolang ze mee bleef doen met het systeem. Ze stapte uit het onderwijs en werd door J.P. Naik, toen directeur van de ICSSR (Indian Council for Social Sciences Research) gevraagd om mee te werken aan nieuw op te zetten onderzoek naar de positie van vrouwen. Dat was in 1975. Tot dan was het sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar vrouwen in India gericht geweest op de elite. Hieruit stamt het beeld dat de vrouw voornamelijk binnenshuis zou zorgen voor het welzijn van man en kinderen. Aan de werkelijkheid van de grote meerderheid van vrouwen die de kost verdienen in de landbouw en de huisnijverheid werd nagenoeg voorbij gegaan. Dit gebrek aan inzichten in de realiteit van vrouwen verklaart hoe het mogelijk is geweest dat in de vijf-jaren-plannen die er tussen 1950 en 1975 zijn geweest geen enkele aandacht wordt besteed aan de vrouwen die in de landbouw werkzaam zijn. Met het resultaat dat vrouwen hun arbeidsmogelijkheden stilletjes aan hebben zien verminderen.

Het intussen beroemd geworden rapport ‘On the status of women’ dat in 1975 uitkwam, gaf een belangrijke stoot aan de heropleving van de vrouwenbeweging. Maar nog belangrijker was misschien de beëindiging van de noodtoestand in 1977: „In de euforie die toen ontstond hadden we zo’n behoefte aan het opnieuw benadrukken van democratische rechten, dat de hele kwestie van de gelijkheid van vrouwen ons erg aansprak”, aldus Vina Mazumdar.

Vrouwen van linkse partijen die tijdens de noodtoestand in de gevangenis hadden gezeten, grepen het rapport aan om de discussie in hun partijen aan te zwengelen. Ze ontdekten dat ook binnen hun eigen partijen de ervaring van mid-

den-klasse vrouwen uitgangspunt vormde van de „vrouwenpolitiek” die ze nastreefden. Ze begonnen daardoor behoefte te krijgen aan meer informatie en gegevens over problemen van „gewone” vrouwen, iets dat nog bijna volledig onvindbaar was. Met het verzamelen van deze gegevens ging Vina er zich, samen met anderen, mee bezig houden.

Op zoek naar de gewone vrouw

Vina Mazumdar doet nu onderzoek onder bezitloze vrouwen op het platteland en bestudeert de veranderingen die de familie-structuur ondergaat onder invloed van het soort werk dat de vrouwen doen. De familie-structuren die men in India doorgaans onderscheidt zijn gebaseerd op verschillen in landeigendom. Bezitlozen, en des te meer vrouwen, komen er nauwelijks aan te pas. Door niet uit te gaan van eigendomsverhoudingen maar van het onderscheid naar het soort werk dat vrouwen doen, ontstaat een heel ander beeld. Er blijkt dan een zeer grote verscheidenheid te bestaan in de wijze waarop bezitlozen hun verwantschap organiseren.

In het laatste deel van haar lezing ging Vina Mazumdar vooral in op de vraag in hoeverre vrouwenstudies van belang zijn voor de vrouwenbeweging in India. Volgens haar is het dankzij de resultaten van vrouwenstudies steeds duidelijker geworden dat ook de linkse beweging een beeld van vrouwen heeft dat ontleend werd aan de ervaring van de middenklassen. Het zijn namelijk vooral deze vrouwen die kaderfuncties in de linkse partijen kunnen vervullen, omdat bezitloze en arme vrouwen vaak ongeletterd zijn. **Van deze „kleinburgerlijke” visie op de vrouw wil men nu af, maar tegen het feminisme bestaat erg veel wantrouwen. Feministen worden ervan verdacht de eenheid en de solidariteit tussen de arbeiders te willen ondergraven.**

In de vrouwenbeweging zijn twee tendensen te bespeuren: de eerste

... status schrikbarend ...

is die van gezamenlijke acties van vrouwen tegen verkrachting, bruidsschat, of voor een groter aandeel in ontwikkelingsgeld. De andere is het zoeken naar nieuwe vormen van organisatie van arme vrouwen, de thuiswerksters, markskramers, straatvegers, en ook landarbeidsters. Vina lijkt de tweede tendens het boeiendste te vinden.

Zo vertelt ze uitvoerig over het ontstaan van de SEWA (Self-employed Women's Association) uit de Gandhiaanse textielbond uit Ahmedabad (Textile Labourer's Association). De SEWA stelt dat de werkers in de onzichtbare of informele sector in het overheidsbeleid nauwelijks meetellen, terwijl ze in een land als India de grote meerderheid van de arbeiders vormen. Daarom eist de bond dat haar leden meer toegang krijgen tot krediet, dat er een systeem van zekerheid komt, dat er iets gedaan wordt tegen woekeraars, enzovoort.

Voor vrouwen die onderzoek doen is het niet makkelijk om hun kennis aan deze vrouwen over te dragen. Eigenlijk kunnen ze dit alleen doen door zelf aan de acties deel te nemen, aangezien het geschre-

ven woord een ontoereikend middel is om vrouwen uit organisaties als de SEWA te bereiken. Toch vindt Vina het alleszins de moeite waard om zich daar zoveel mogelijk voor in te zetten. Zoals in het openingswoord van dit artikel al is aangegeven, is ze ervan overtuigd dat de strijd tegen kulturele aspecten van de vrouwenonderdrukking op de tweede plaats komt. Veel beslissender is het voor vrouwen om de economische strijd te voeren omdat de toenemende vermindering van de waarde van vrouwen in het arbeidsproces ten grondslag ligt aan haar onderdrukte positie in de maatschappij als geheel.

Vrouwenkonferentie

De tweede Nationale Konferentie over Vrouwenstudies werd van 9 tot 12 april in Trivandrum in de Zuidindiase deelstaat Kerala gehouden. Het samenzijn met vijfhonderd vrouwen uit geheel India was een begeesterende gebeurtenis. Het programma was werkelijk afgeladen. In de drie verschillende workshops (Legale aspecten, Arbeid en Politieke Participatie) werden telkens ongeveer vijftig papers gepresenteerd.

In tegenstelling tot de eerste konferentie in Bombay drie jaar geleden waren er nu relatief veel meer vrouwen uit de academische wereld en minder vrouwen uit de direkte aktie. Over deze ontwikkeling werd door een aantal vrouwen kritische vragen gesteld. Is het gevaar niet levensgroot, zo werd gesteld, dat de vrouwenbeweging door het bestaande systeem wordt gekoöpteerd? Het gemak waarmee de beweging respectabel is geworden is misschien eerder een teken van haar zwakte dan wel van haar sterkte. In plaats van een beweging te zijn die de grondoorzaken van vrouwenonderdrukking bestudeert en zich aansluit bij de brede strijd voor een totaal nieuwe maatschappelijke ordening, houden veel vrouwen, zeker in academische kringen, zich uitsluitend bezig met het verhelpen van de ergste uitwassen van vrouwenonderdrukking.

Aan veel universiteiten dreigt, zo werd door de kritische vrouwen gesteld, vrouwenstudies gestart te worden als een gewone academische discipline.

Typerend was dat de konferentie in Trivandrum geopend werd door de gouverneur van de deelstaat, en werd toegesproken door de Congres-I eerste minister van de deelstaat.

In het verlengde van deze officiële patronage door Indiase politici, lag de discussie over de rol van buitenlandse steun voor de vrouwenbeweging. Het organiserend comité, de Association of Indian Women Studies, had onder meer van de Ford Foundation 25.000 dollar en van het Zweedse International Development Agency 40.000 kronen ontvangen. Door talrijke aanwezigen werd getwijfeld aan de wenselijkheid van het aannemen van die fondsen. Dr. Vina Mazumdar, de sekretaris van de Associatie, stelde in haar antwoord dat zij bereid was geld aan te nemen van elke bron, zolang er geen voorwaarden werden gesteld. Dit antwoord gaf geen volledige bevrediging, want de vraag die het meest brandde werd niet beantwoord, namelijk **waarom dat soort**

buitenlandse organisaties in India vrouwenstudies willen bevorderen.

Het is een vraag die vele groepen, ook buiten de vrouwenbeweging bezig houdt.

Op de konferentie werden ook veel positieve geluiden gehoord. De opkomst van de vrouwenbewegingen heeft al duidelijk tot een aantal successen geleid. De konferentie-gangers stipten aan dat het heel belangrijk is onderzoek te doen naar vormen van vrouwenonderdrukking en van het verzet daartegen.

Uit de talrijke papers die op de konferentie gepresenteerd werden kwam duidelijk naar voren dat de vrouwelijke onderzoekers in India serieus bezig zijn met een speur-

tocht naar hun eigen verleden. Er waren bijdragen over de diverse aspecten van de vrouwenbeweging en over de participatie van vrouwen in de talrijke emancipatorische stromingen, zowel in de middeleeuwen als in de onafhankelijkheidsstrijd en in de meest recente geschiedenis. De geschiedenis van onderdrukte groepen, en zeker die van vrouwen, over het algemeen onbelicht gebleven. Uit het verleden kan alleen lering worden getrokken als die geschiedenis is opgetekend, en daarmee zijn veelal jonge onderzoekers aan de slag. Zo was er bijvoorbeeld een heel interessante bijdrage over de strijd van de kokosvezelwerksters in Allepy (Kerala). In het begin van de

**ELKE 8 MINUTEN MAKEN
HART- EN VAATZIEKTEN
EEN SLACHTOEFER**

NATIONALE HARTWEEK
30 MAART - 5 APRIL '87

Jaarlijks worden 40.000 Nederlanders getroffen door een hartinfarct en nog eens 20.000 door een herseninfarct (beroerte).

In ziekenhuizen, revalidatiecentra en op vele andere plaatsen wordt hard gewerkt om dit onvoorstelbare aantal van 60.000 slachtoffers terug te dringen.

Al dit werk is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Het bezuinigingsbeleid van de overheid biedt voor dat onderzoek echter steeds minder ruimte. Uw gift zorgt er voor dat dit levensreddende werk kan doorgaan.

Geef aan de collectant, of stort uw bijdrage op giro 300 of bankrekening 70.70.70.600 Hartelijk dank.

LAAT UW HART SPREKEN! **nederlandse hartstichting**
vrienden van de hartstichting

SOPHIALAAN 10, 2514 JR 'S-GRAVENHAGE, GIRO 300 - BANK 70.70.70.600.

jaren veertig hadden deze arbeiders als een sterke vakbond die de strijd aanbod tegen seksuele onderdrukking thuis en op de fabriek. De fabriekskomitees hielden zich bezig met vrouwenmishandeling, seksuele onderdrukking en ongelijke beloning voor gelijk werk.

Veel meer dan in Europa bestaan er in India grote ideologische verschillen tussen de talrijke vrouwenorganisaties. De strijd daartussen bleef op de conferentie uiteraard

niet uit. De discussie verliep voornamelijk tussen de marxistisch-georiënteerde groepen enerzijds en de feministische groepen en naxalieten anderzijds, met de Gandhianaanse vleugel als een rustige toehoorder.

De houding die de vrouwenbeweging dient in te nemen ten opzichte van de communistische partijen enerzijds en van de uit het Westen overgekomen ideeën anderzijds stond hierbij centraal.

Het waren interessante discussies die het verdere onderzoek naar de positie van vrouwen in India zeker zullen beïnvloeden. In hoeverre de door de verschillende groepen voorgestelde oplossing aansluiten bij de verwachtingen van de Indiase vrouw, bleef echter in het vage. Er waren te weinig militanten uit de basisbewegingen die de theorie aan de praktijk konden toetsen. In de dagelijks praktijk van de vrouwenstrijd in India zal dit echter zeer zeker gebeuren.

„HORIZON” – BLOEMLEZING MET INTERKULTUREEL KARAKTER

HORIZON – De inhoud

HORIZON is een bloemlezing bestemd voor de hoogste vier groepen van het basisonderwijs. Centraal staat het belangstellend en informatief lezen in interkultureel perspectief. Horizon wil kinderen in aanraking brengen met leerstof, die door zijn inhoud en verwerkingsopdrachten activiteiten en denkprocessen oproept met een interkultureel karakter.

HORIZON bestaat uit vier delen en is bestemd voor de vijfde tot en met de achtste groep van de basisschool. De keuze is gemaakt vanaf de 5^e groep: de fase na de voltooiing van het aanvankelijk lezen. De nadruk komt in deze fase te liggen op informatie verwervend, informatie verwerkend en begrijpend lezen.

De verhalen, boekfragmenten en gedichten, die in de bloemlezing zijn opgenomen, zijn afkomstig uit de herkomstlanden van de in Nederland aanwezige etnische groepen, ook Nederlanders. Ook is er leesstof opgenomen die een interkulturele situatie in zich heeft.

Er zijn verschillende soorten

leesstof in de bloemlezing opgenomen:

- fabels, sprookjes en legendes;
- (oude) verhalen over bepaalde verschijnselen;
- verhalen over leefwijze in herkomstlanden, ook in Nederland;
- informatieve verhalen over een gebeurtenis, wijze van leven, produkten, enz. ...;
- verhalen over ontmoeting tussen personen van verschillende etnische groepen en kulturen;
- verhalen over ingrijpende gebeurtenissen;
- verzen, gedichten en moppen.

De uitgangspunten

Nederland is een multi-etnische en multi-kulturele samenleving geworden. In de Wet op het Basisonderwijs werd in 1985 geregeld dat scholen in hun denken en handelen met dat gegeven rekening moeten houden. Dat betekent dat ze in hun schoolwerkplan moeten aangeven op welke wijze zij aandacht besteden aan de uitgangspunten van het basisonderwijs en daarmee aan de realiteit van de multi-etnische en multi-kulturele samenleving.

De bloemlezing HORIZON is daartoe een concrete aanzet.

Lezen is de spil en een van de belangrijkste vormingsgebieden binnen het gehele onderwijs. Voor de hand ligt het dan ook dit vakgebied binnen een methode als eerste een interkulturele dimensie te geven.

HORIZON streeft een aantal interkulturele doelstellingen na:

- het verschaffen van kennis over etnische groepen en landen van herkomst;
- het bevorderen van een wederzijds positieve houding tussen autochtone en allochtone etnische groepen;
- het aandacht schenken aan de veranderingen in de Nederlandse samenleving;
- het bevorderen van aandacht voor eigen identiteit;
- het verduidelijken van de Nederlandse samenleving.

„Horizon” is verschenen bij uitgeverij Dijkstra Zeist b.v., en staat onder redactie van o.a. Krish Sietaram.

(in de eerstvolgende editie van „Lalla Rookh” wordt meer aandacht besteed aan deze bloemlezing)